

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (piektā palāta)

2014. gada 3. jūlijā*

Muitas parāda piedziņa — Tiesību uz aizstāvību ievērošanas princips — Tiesības tikt uzklautam — Lēmuma par piedziņu adresāts, kuru muitas iestādes ir uzklautājušas nevis pirms minētā lēmuma pieņemšanas, bet vienīgi vēlākā pārsūdzības posmā — Tiesību uz aizstāvību pārkāpums — Tiesību uz aizstāvību neievērošanas tiesisko seku noteikšana

Apvienotās lietas C-129/13 un C-130/13

par lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlande) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2013. gada 22. februārī un kas Tiesā reģistrēts 2013. gada 18. martā, tiesvedībās

Kamino International Logistics BV (C-129/13),

Datema Hellmann Worldwide Logistics BV (C-130/13)

pret

Staatssecretaris van Financiën.

TIESA (piektā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs T. fon Danvics [*T. von Danwitz*], tiesneši E. Juhāss [*E. Juhász*], A. Ross [*A. Rosas*] (referents), D. Švābi [*D. Šváby*] un K. Vajda [*C. Vajda*],

ģenerālvokāts M. Vatelē [*M. Wathelet*],

sekretāre M. Ferreira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2014. gada 15. janvāra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *Kamino International Logistics BV* un *Datema Hellmann Worldwide Logistics BV* vārdā – *B. Boersma* un *G. Koevoets*, *adviseurs*,
- Nīderlandes valdības vārdā – *M. Bulterman* un *B. Koopman*, kā arī *J. Langer*, pārstāvji,
- Beļģijas valdības vārdā – *M. Jacobs* un *J.-C. Halleux*, pārstāvji,
- Grieķijas valdības vārdā – *D. Kalogiros* un *K. Paraskevopoulou*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – holandiešu.

— Spānijas valdības vārdā – *M. J. García-Valdecasas Dorrego*, pārstāve,

— Eiropas Komisijas vārdā – *F. Wilman* un *B.-R. Killmann*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2014. gada 25. februāra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1992. gada 12. oktobra Regulu (EEK) Nr. 2913/92 par Kopienas muitas kodeksa izveidi (OV L 302, 1. lpp.), kurā grozījumi ir izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 16. novembra Regulu (EK) Nr. 2700/2000 (OV L 311, 17. lpp.; turpmāk tekstā – “Muitas kodekss”), un tiesību uz aizstāvību ievērošanas principu.
- 2 Šie lūgumi tika iesniegti strīdos starp, attiecīgi, *Kamino International Logistics BV* (turpmāk tekstā – “*Kamino*”) un *Datema Hellmann Worldwide Logistics BV* (turpmāk tekstā – “*Datema*”) un *Staatssecretaris van Financiën* [valsts finanšu sekretāru] par tiesību uz aizstāvību ievērošanas principa piemērošanu saistībā ar Muitas kodeksu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Muitas kodeksa 6. panta 3. punkts ir formulēts šādi:

“Muitas dienestu pieņemtajos rakstveida lēmumos, kas noraida pieprasījumus vai kaitē personām, kurām tie ir adresēti, norāda to pieņemšanas pamatojumu. Tajos ir jābūt norādei uz pārsūdzības tiesībām, ko nosaka 243. pants.”

- 4 Muitas kodeksa VII sadaļā par muitas parādu ir 3. nodaļa, kas attiecas uz šīs parāda summas atgūšanu. Šīs 3. nodaļas 1. iedaļa “Muitas nodokļa summas ieņēmuma iegrāmatošana un paziņošana parādniekam” ietver šī kodeksa 217.–221. pantu.

- 5 Muitas kodeksa 219. panta 1. punktā ir noteikts:

“218. pantā noteiktos ieņēmuma iegrāmatošanas termiņus var pagarināt:

- a) dalībvalstu administratīvās organizācijas vajadzībām, īpaši, ja grāmatvedība ir centralizēta, vai
- b) ja īpaši apstākļi neļauj muitas dienestiem iekļauties noteiktajos termiņos.

Šāds termiņa pagarinājums nedrīkst pārsniegt 14 dienas.”

- 6 Saskaņā ar Muitas kodeksa 220. panta 1. punktu:

“ja muitas parāda rezultātā radusies muitas nodokļa summa nav ieņēmuma iegrāmatojama saskaņā ar 218. un 219. pantu vai ieņēmuma iegrāmatojama zemākā apjomā, nekā ir pēc likuma uzliedzamā muitas nodokļa summa, tad nodokļa summa, kas jāsedz vai kas paliek vēl nesegta, ieņēmuma iegrāmatojama divu dienu laikā pēc dienas, kurā muitas dienesti ir noskaidrojuši lietas apstākļus un ir gatavi aprēķināt pēc likuma maksājamo muitas nodokļa summu un noteikt parādnieku (vēlāka ieņēmuma iegrāmatošana). Šis termiņš var tikt pagarināts saskaņā ar 219. pantu”.

7 Muitas kodeksa 221. pantā ir noteikts:

“1. Muitas nodokļa summu, tiklīdz tā iegrāmatota, dara zināmu parādniekam saskaņā ar attiecīgajām procedūrām.

[..]

3. Paziņojumu debitoram nesniedz pēc tam, kad beidzies trīs gadu laika posms pēc dienas, kurā radies muitas parāds. Šo termiņu var pārtraukt uz pārsūdzības procesa laiku, sākot no brīža, kad ir iesniegta pārsūdzība 243. panta nozīmē.

[..]”

8 Muitas kodeksa 243.–245. pants ietilpst šī kodeksa VIII sadaļā “Pārsūdzēšana”. Šīs regulas 243. pants nosaka:

“1. Ikvienai personai ir tiesības pārsūdzēt muitas dienestu lēmumu, kas attiecas uz tiesību aktu muitas jomā piemērošanu un viņu skar tieši un individuāli.

[..]

Pārsūdzība jāiesniedz tajā dalībvalstī, kurā tas ir pieņemts vai pieprasīts.

2. Pārsūdzības tiesības var izmantot:

- a) sākotnēji – muitas dienestos, kurus dalībvalstis ir izraudzījušās šim nolūkam;
- b) turpmāk – neatkarīgā instancē, kas var būt tiesa vai līdzvērtīga specializēta iestāde, saskaņā ar dalībvalstis spēkā esošajiem noteikumiem.”

9 Muitas kodeksa 244. pantā ir paredzēts:

“Pārsūdzības iesniegšana neaptur apstrīdamā [apstrīdētā] lēmuma īstenošanu.

Muitas dienesti tomēr pilnīgi vai daļēji pārtrauc šāda lēmuma īstenošanu, ja tiem ir pamats uzskatīt, ka apstrīdamais [apstrīdētais] lēmums neatbilst tiesību aktiem muitas jomā, vai pastāv bažas, ka attiecīgajai personai var tikt nodarīts nelabojams kaitējums.

Ja apstrīdamais [apstrīdētais] lēmums uzliek ievadmuitas vai izvedmuitas nodokļu maksājumu, šāda lēmuma īstenošanas atlikšana atkarīga no nodrošinājuma esamības. Tomēr šādu nodrošinājumu nepieprasa, ja šāda prasība, ņemot vērā parādnieka stāvokli, varētu radīt nopietnus ekonomiskus vai sociālus sarežģījumus.”

10 Saskaņā ar Muitas kodeksa 245. pantu:

“Pārsūdzības procedūras īstenošanas kārtību nosaka dalībvalstis.”

Nīderlandes tiesības

11 Saskaņā ar Vispārējā administratīvo tiesību likuma (*Algemene wet bestuursrecht*, turpmāk tekstā – “*Awb*”) 4:8. panta 1. punktu pirms tāda lēmuma pieņemšanas, kas ieinteresētajai personai, kura nav lūgusi pieņemt šādu lēmumu, iespējams, būs nelabvēlīgs, pārvaldes iestāde ļauj tai paust savu nostāju, ja minētais lēmums, pirmkārt, ir pamatots ar informāciju par faktiem un interesēm, kas attiecas uz ieinteresēto personu, un, otrkārt, ja ieinteresētā persona šo informāciju pati nav sniegusi.

12 *Awb* 4:12. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

“Pieņemot lēmumu par finanšu saistību vai tiesību noteikšanu, administratīvā iestāde var nepiemērot 4:7. un 4:8. panta noteikumus, ja:

- a. par šo lēmumu var iesniegt sūdzību vai uzsākt administratīvo sūdzību izskatīšanas procedūru un
- b. lēmuma negatīvās sekas var pilnībā novērst sūdzības vai pārsūdzības rezultātā.”

13 Atbilstoši *Awb* 6:22. panta noteikumiem:

“Lēmumu, par kuru iesniegta sūdzība vai pārsūdzība, iestāde, kas pieņem lēmumu par sūdzību vai pārsūdzību, var atstāt spēkā arī tad, ja ir pārkāpta rakstīta vai nerakstīta tiesību norma vai vispārējs tiesību princips, ja vien var pieņemt, ka ar šīs tiesību normas vai principa pārkāpumu ieinteresētajām personām netiek nodarīts kaitējums.”

14 *Awb* 7:2. pantā ir paredzēts:

“1. Pirms lēmuma pieņemšanas par sūdzību administratīvā iestāde ieinteresētajai personai dod iespēju tikt uzklausi.

2. Jebkurā gadījumā administratīvā iestāde par to informē sūdzības iesniedzēju, kā arī ieinteresētās personas, kas lēmuma sagatavošanas laikā ir paudušas savu nostāju.”

15 Par administratīvajiem lēmumiem var vērsties tiesā ar iespēju iesniegt apelācijas sūdzību un kasācijas sūdzību.

Pamatlietas un prejudiciālie jautājumi

16 Katrā no pamatlietām muitas brokeris, proti, *Kamino* lietā C-129/13 un *Datema* lietā C-130/13, pēc viena un tā paša uzņēmuma pilnvarojuma 2002. un 2003. gadā iesniedza deklarācijas par konkrētu preču laišanu brīvā apgrozībā, kas aprakstītas kā “dārza nojumes/svētku teltis un starpsienas”. *Kamino* un *Datema* deklarēja šīs preces Kombinētās nomenklatūras pozīcijā 6 601 10 00 (“dārza saulesargi un tamlīdzīgi izstrādājumi”) un samaksāja šai pozīcijai paredzēto muitas nodevu ar likmi 4,7 %.

17 Pēc Nīderlandes muitas iestāžu veiktas pārbaudes nodokļu inspektors secināja, ka minētā klasifikācija nebija pareiza un ka attiecīgās preces bija jāklasificē Kombinētās nomenklatūras pozīcijā 6 306 99 00 (“teltis un kempinga preces”), kurām piemērojama augstāka likme – 12,2 %.

18 Tā rezultātā nodokļu inspektors ar 2005. gada 2. un 28. aprīļa lēmumiem izdeva paziņojumu par samaksu, pamatojoties uz Muitas kodeksa 220. panta 1. punktu un 221. panta 1. punktu, lai attiecīgi no *Kamino* un *Datema* atgūtu vēl maksājamās muitas nodevas.

19 Pirms šo paziņojumu par samaksu izdošanas prasītājiem netika dota iespēja tikt uzklausi.

- 20 Katrs no tiem iesniedza sūdzību par to skarošo paziņojumu nodokļu inspektoram, kurš pēc iesniegto argumentu pārbaudes tās noraidīja.
- 21 *Rechtbank te Haarlem* [Hārlemas tiesa] prasītāju iesniegtās prasības par šiem lēmumiem noraidīt sūdzības atzina par nepamatotām. Apelācijas instancē *Gerechthof te Amsterdam* [Amsterdamas apelācijas tiesa] atstāja spēkā *Rechtbank te Haarlem* spriedumu, ciktāl tā noteica prasītājiem pamatlietā izpildīt tiem ar attiecīgo paziņojumu par samaksu uzliktās saistības.
- 22 Pēc tam *Kamino* un *Datema* iesniedza kasācijas sūdzību *Hoge Raad der Nederlanden* [Nīderlandes Augstākajā tiesā].
- 23 Savos lēmumos lūgt sniegt prejudiciālu nolēmumu *Hoge Raad der Nederlanden* atgādina, ka apelācijā *Gerechthof te Amsterdam*, ņemot vērā Tiesas spriedumu *Sopropé* (C-349/07, EU:C:2008:746), uzskatīja, ka nodokļu inspektors ir pārkāpis tiesību uz aizstāvību ievērošanas principu, jo pirms apstrīdēto paziņojumu par samaksu izdošanas netika piedāvājis ieinteresētajām personām iespēju izteikties par faktoriem, kuri pamatoja muitas nodevu pēcmuitošanas piedziņu.
- 24 *Hoge Raad der Nederlanden* tomēr norāda, ka ne Muitas kodeksā, ne piemērojamajās valsts tiesībās nav procesuālu noteikumu, kas liktu muitas iestādēm piešķirt kādai personai, muitas nodevu parādniecei, pirms Muitas kodeksa 221. panta 1. punktā paredzētās muitas parāda paziņošanas iespēju paust savu nostāju par faktoriem, uz kuriem balstīta pēcmuitošanas piedziņa.
- 25 Šādos apstākļos *Hoge Raad der Nederlanden* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus, kas lietās C-129/13 un C-130/13 ir formulēti identiski:
- “1) Vai Savienības tiesību princips, ka pārvaldes iestādei ir jāievēro tiesības uz aizstāvību, valsts tiesai ir jāpiemēro tieši?
- 2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša:
- a) Vai Savienības tiesību princips, ka pārvaldes iestādei ir jāievēro tiesības uz aizstāvību, ir jāinterpretē tādējādi, ka šis princips ir pārkāpts tad, ja paredzamā lēmuma adresāts gan nav ticis uzklauts pirms tam, kad pārvaldes iestāde pieņēma viņam nelabvēlīgu pasākumu, bet viņam ir tikusi dota iespēja tikt uzklautam nākamajā administratīvā procesa posmā (sūdzības procedūra), kurš notiek pirms vērsšanās valsts tiesā?
- b) Vai Savienības tiesību principa, ka pārvaldes iestādei ir jāievēro tiesības uz aizstāvību, pārkāpuma tiesiskās sekas tiek noteiktas atbilstoši valsts tiesībām?
- 3) Ja uz 2. jautājuma b) daļu atbilde ir noraidoša, kādus apstākļus valsts tiesa var ņemt vērā, nosakot tiesiskās sekas, un vai tostarp tā var ņemt vērā jautājumu, vai drīkst uzskatīt, ka procesa norise būtu bijusi citāda, ja pārvaldes iestāde nebūtu pārkāpusi Savienības tiesību principu attiecībā uz tiesībām uz aizstāvību?”
- 26 Ar Tiesas priekšsēdētāja 2013. gada 24. aprīļa rīkojumu lietas C-129/13 un C-130/13 rakstveida un mutvārdu procesā un galīgā sprieduma taisīšanai tika apvienotas.

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 27 Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot būtībā, vai indivīdi var valsts tiesās tieši atsaukties uz principu, ka iestādei ir jāievēro tiesības uz aizstāvību un no tām izrietošās tiesības visām personām tikt uzklausītām pirms jebkāda to interesēm nelabvēlīga lēmuma pieņemšanas, piemērojot Muitas kodeksu.
- 28 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka tiesību uz aizstāvību ievērošana ir vispārējs Savienības tiesību princips, kura neatņemama sastāvdaļa ir tiesības tikt uzklausītam visā procedūras laikā (spriedums *Sopropé*, EU:C:2008:746, 33. un 36. punkts, kā arī *M.*, C-277/11, EU:C:2012:744, 81. un 82. punkts).
- 29 Tiesības tikt uzklausītam visā procedūrā ir noteiktas ne tikai Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā, kuri nodrošina tiesību uz aizstāvību ievērošanu, kā arī tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu visos tiesas procesos, bet arī tās 41. pantā, kurš nodrošina tiesības uz labu pārvaldību. Šī 41. panta 2. punkts paredz, ka šīs tiesības uz labu pārvaldību tostarp ietver ikvienas personas tiesības tikt uzklausītai, pirms tiek veikts kāds individuāls pasākums, kas to varētu nelabvēlīgi ietekmēt (spriedums *M.*, EU:C:2012:744, 82. un 83. punkts). Ir jānorāda, ka Eiropas Savienības Pamattiesību harta, kas stājās spēkā 2009. gada 1. decembrī, nav piemērojama procedūrām, kuru noslēgumā tika pieņemti paziņojumi par samaksu, kas datēti ar 2005. gada 2. un 28. aprīli (pēc analogijas skat. spriedumu *Sabou*, C-276/12, EU:C:2013:678, 25. lpp.).
- 30 Atbilstīgi šim principam, kas ir piemērojams, ja iestāde ir nodomājusi pieņemt personai nelabvēlīgu lēmumu (spriedums *Sopropé*, EU:C:2008:746, 36. punkts), tādu lēmumu adresātiem, ar kuriem ievērojami tiek ietekmētas viņu intereses, jābūt iespējai noderīgi paust savu viedokli par informāciju, uz kuras pamata administrācija ir nodomājusi pieņemt savu lēmumu (spriedums *Sopropé*, EU:C:2008:746, 37. punkts).
- 31 Šis pienākums dalībvalstu iestādēm ir tad, ja tās pieņem lēmumus, kas ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, pat ja piemērojamie tiesību akti skaidri neparedz šādu prasību (skat. spriedumus *Sopropé*, EU:C:2008:746, 38. punkts; *M.*, EU:C:2012:744, 86. punkts, kā arī *G.* un *R.*, C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, 32. punkts).
- 32 Pamatlietās ne Muitas kodekss, ne piemērojamais valsts tiesiskais regulējums importa nodevu pēcmuitošanas piedziņas procedūras kontekstā neparedz tiesības tikt uzklausītam no kompetentās muitas iestādes puses pirms paziņojumu par samaksu nosūtīšanas. Kas attiecas uz muitas nodevu pēcmuitošanas piedziņas procedūru un tādējādi lēmumu, kas ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, nav strīda turklāt par to, ka dalībvalstīm ir piemērojams tiesību uz aizstāvību ievērošanas princips.
- 33 Visbeidzot, 44. punktā lietā, kurā tika pieņemts spriedums *Sopropé*, (EU:C:2008:746), kurā Tiesa tika iztaujāta par valsts tiesībās paredzētā astoņu līdz piecpadsmit dienu termiņa nodokļa maksātāja tiesību tikt uzklausītam pirms piedziņas lēmuma pieņemšanas saderīgumu ar tiesību uz aizstāvību ievērošanas principa prasībām, Tiesa norādīja, ka, ja tiesiskais regulējums nosaka termiņu ieinteresēto personu apsvērumu apzināšanai, valsts tiesai, pienācīgi ņemot vērā lietas attiecīgos faktus, jāpārlicinās, ka šis piešķirtais termiņš atbilst attiecīgās personas vai attiecīgā uzņēmuma īpašajai situācijai un tiem ir ļāvis izmantot to tiesības uz aizstāvību, ievērojot efektivitātes principu.
- 34 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet ne tikai tas, ka valsts pārvaldes iestādēm, pieņemot lēmumus, kuri ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, ir jāievēro tiesības uz aizstāvību, bet ir arī jānodrošina iespēja ieinteresētajām personām tieši atsaukties uz to ievērošanu valstu tiesās.

35 Tādējādi uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka indivīdi var valsts tiesās tieši atsaukties uz principu, ka iestādei ir jāievēro tiesības uz aizstāvību un no tām izrietošās tiesības visām personām tikt uzklusītām pirms jebkāda to interesēm nelabvēlīga lēmuma pieņemšanas, piemērojot Muitas kodeksu.

Par otrā jautājuma a) daļu

36 Ar sava otrā jautājuma a) daļu iesniedzējtiesa tiecas būtībā noskaidrot, vai tiesību uz aizstāvību ievērošanas princips un, konkrētāk, tiesības ikkatri personai tikt uzklusītai pirms nelabvēlīga individuāla pasākuma noteikšanas ir jāinterpretē tādējādi, ka sakarā ar importa muitas nodevas pēcmuitošanas piedziņas procedūru, piemērojot Muitas kodeksu, pieņemta paziņojuma par samaksu adresāta tiesības uz aizstāvību ir pārkāptas, ja iestāde viņu nav uzklusījusi pirms lēmuma pieņemšanas, pat ja viņš ir varējis paust savu nostāju vēlākā administratīvās sūdzības posmā.

37 Lai atbildētu uz šo jautājumu, vispirms ir jāatgādina tiesību uz aizstāvību ievērošanas principa mērķis it īpaši attiecībā uz tiesībām tikt uzklusītam.

38 Kā uzskata Tiesa, normas, saskaņā ar kuru nelabvēlīga lēmuma adresātam jābūt iespējai sniegt savus apsvērumus pirms šā lēmuma pieņemšanas, mērķis ir ļaut kompetentajai iestādei efektīvi ņemt vērā visu atbilstošo informāciju. Lai nodrošinātu attiecīgās personas vai uzņēmuma efektīvu aizsardzību, šīs normas mērķis ir cita starpā ļaut tiem izlabot kļūdu vai sniegt informāciju par to personisko situāciju, kas veicinātu lēmuma pieņemšanu vai nepieņemšanu, vai to, ka tam būtu noteikts saturs (spriedums *Sopropé*, EU:C:2008:746, 49. punkts).

39 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiesības tikt uzklusītam nodrošina katrai personai iespēju lietderīgi un efektīvi paust savu nostāju administratīvā procesā un pirms jebkāda lēmuma, kas varētu nelabvēlīgi skart tās intereses, pieņemšanas (skat. spriedumu *M.*, EU:C:2012:744, 87. punkts un tajā minētā judikatūra). Kā ir norādīts šī sprieduma 31. punktā, šīs tiesības ir piemērojamas, pat ja piemērojams tiesiskais regulējums skaidri neparedz šādu prasību (skat. spriedumu *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 32. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

40 Šajā ziņā nav strīda par to, ka pamatlietās paziņojumu par samaksu adresāti nav tikuši uzklusīti pirms tiem nelabvēlīgu lēmumu pieņemšanas.

41 Šādos apstākļos ir jāuzskata, ka paziņojumu par samaksu pieņemšana, pamatojoties uz Muitas kodeksa 220. panta 1. punktu, kā arī 221. panta 1. punktu un atbilstīgi piemērojamai administratīvai procedūrai saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu, par kādu ir pamatlieta, ar ko ievieš Muitas kodeksa 243. pantu, ierobežo šo paziņojumu par samaksu adresātu tiesības tikt uzklusītiem.

42 Tomēr atbilstīgi pastāvīgajai judikatūrai tādu pamattiesību kā tiesības uz aizstāvību ievērošana nav absolūta priekšrocība, bet var ietvert ierobežojumus ar nosacījumu, ka tie faktiski atbilst vispārējām interesēm, uz ko ir vērsti konkrētais pasākums, un ka attiecībā uz izvirzīto mērķi tie nav uzskatāmi par pārmērīgu un nepieņemamu iejaukšanos, kas aizskar tādējādi garantēto tiesību pašu būtību (spriedums *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 33. punkts, kā arī *Texdata Software*, C-418/11, EU:C:2013:588, 84. punkts).

43 Ir jāpārbauda, vai tādā kontekstā, kāds ir pamatlietās, tiesību tikt uzklusītam ierobežojums, par ko ir pamatlieta, var tikt pamatots, ņemot vērā iepriekšējā punktā atgādīnāto judikatūru.

44 Nīderlandes valdība norāda, ka, lai gan Tiesai būtu jānosprīž, ka valsts iestādēm pēcmuitošanas piedziņas gadījumā principā ir jāuzklausa ieinteresētās personas pirms paziņojuma par samaksu nosūtīšanas, pastāv iemesli, lai pamatotu šīs normas atcelšanu. Ar Muitas kodeksu noteikto termiņu dēļ ieinteresēto personu uzklusīšana pirms paziņojumu par samaksu nosūtīšanas neesot saderīga ar Muitas kodeksa obligātajām iegrāmatošanas un iekasēšanas normām. Muitas kodeksa noteikto termiņu

dēļ esot būtiski, ka muitas iestādes, tiklīdz tās var konstatēt muitas parādu, var to iegrāmatot un cik vien ātri iespējams nosūtīt paziņojumu par samaksu. Iecerētās vispārējās intereses esot procedūras administratīvā vienkāršošana un efektīva pārvaldība. Ārkārtīgi lielā skaita maksājumu dēļ ieinteresēto personu iepriekšēja uzklauššana neesot efektīva.

- 45 Turklāt šī valdība apgalvo, ka, ņemot vērā attiecīgās valsts administratīvās procedūras īpatnības kopumā, iepriekšējās uzklauššanas neesamība pirms paziņojuma par samaksu pieņemšanas neapdraud tiesību uz aizstāvību pašu būtību, jo paziņojumu par samaksu adresātiem, piemērojot *Awb* 7:2. pantu, ir iespēja tikt uzklauštiem vēlākā procedūras gaitā, iesniedzot sūdzību par šiem paziņojumiem. Ciktāl šādas pašas tiesiskas sekas varētu tikt sasniegtas, izmantojot šo sūdzību, vai arī nelabvēlīgais faktors varētu tikt atlikts, tiesību uz aizstāvību ievērošanas principa būtība, kas esot spēja nenodarot kaitējumu apstrīdēt noteiktu lēmumu, tiktu saglabāta.
- 46 Šādā kontekstā ir jāņem vērā, pirmkārt, ar Muitas kodeksu noteiktos termiņa nosacījumus vēlākai tiesību, kas izriet no muitas parāda, iegrāmatošanai un, otrkārt, pamatlietā aplūkotās administratīvās procedūras īpašības.
- 47 Attiecībā uz, pirmkārt, ar Muitas kodeksu noteiktiem termiņiem šī kodeksa 220. panta 1. punktā ir noteikts – ja muitas parāda rezultātā radusies muitas nodokļa summa nav iegrāmatorota saskaņā ar Muitas kodeksa 218. un 219. pantu vai ja ir iegrāmatorota summa, kas ir mazāka nekā pēc likuma uzliedamā muitas nodokļa summa, tad nodokļa summa, kas jāsedz vai kas paliek vēl nesegta, iegrāmatorojama divu dienu laikā pēc dienas, kurā muitas dienesti ir noskaidrojuši lietas apstākļus un ir gatavi aprēķināt pēc likuma maksājamo muitas nodokļa summu un noteikt parādnieku. Atbilstīgi šī paša kodeksa 219. pantam šis termiņš var tikt pagarināts īpašu apstākļu dēļ, tomēr nepārsniedzot četrpadsmit dienas. Muitas kodeksa 221. pantā ir piebilsts, ka muitas nodokļa summa, tiklīdz tā ir iegrāmatorota, jāpaziņo parādniekam.
- 48 Kā uzskata Nīderlandes valdība, obligātais desmit dienu termiņš šķietot grūti savietojams ar pienākumu uzklaušīt ieinteresēto personu pirms paziņojuma par samaksu nosūtīšanas.
- 49 Šajā ziņā ir tomēr jānorāda, ka Tiesa jau ir nospriedusi spriedumos lietā Komisija/Spānija (C-546/03, EU:C:2006:132) un Komisija/Itālija (C-423/08, EU:C:2010:347) par nepieciešamību dalībvalstīm ievērot termiņu no muitas parāda izrietošas nodokļa summas vēlākai iegrāmatorošanai, kas ir paredzēta Muitas kodeksa 220. panta 1. Punktā, lietās par pienākumu neizpildi, kurās, cenšoties attaisnot šāda termiņa neievērošanu, kas ir radījis kavēšanos Eiropas Kopienas pašu resursu nodrošināšanā, ieinteresētās dalībvalstis atsaucās uz pienākumu ievērot muitas nodevu parādnieku tiesības uz aizstāvību.
- 50 Attiecīgi sprieduma Komisija/Spānija (EU:C:2006:132) un Komisija/Itālija (EU:C:2010:347) 33. un 45. punktā Tiesa nošķīra attiecības starp dalībvalstīm un Eiropas Savienību, no vienas puses, un attiecības starp muitas nodokļu parādnieku un valsts muitas iestādēm, no otras puses, kurās ir jāievēro tiesības uz aizstāvību.
- 51 Tiesa nosprieda, ka, lai arī tiesību uz aizstāvību ievērošanas princips jāpiemēro pēcmuitošanas piedziņas procedūrā attiecībās starp parādnieku un dalībvalsti, savukārt attiecībās starp dalībvalstīm un Savienību tas nevar atļaut dalībvalstij neievērot savu pienākumu Savienības tiesiskajā regulējumā paredzētajos termiņos konstatēt šīs pēdējās minētās pašu resursu prasījumus (spriedums Komisija/Spānija, EU:C:2006:132, 33. punkts, un Komisija/Itālija, EU:C:2010:347, 45. punkts).
- 52 Turklāt ir jāprecizē, kā to tiesas sēdē norādīja Eiropas Komisija, ka Muitas kodeksa 220. panta 1. punktā paredzētais desmit dienu termiņš no muitas parāda izrietošu nodokļa summu iegrāmatorošanai atbilstoši šī paša kodeksa 219. pantam var tikt pagarināts. Atbilstoši šī pēdējā noteikuma 1. punkta b) apakšpunktam iegrāmatorošanas termiņš var tikt pagarināts, tomēr nepārsniedzot četrpadsmit dienas, īpašu apstākļu dēļ, kas neļauj muitas dienestiem iekļauties šajā termiņā.

- 53 Visbeidzot, sprieduma Komisija/Itālija (EU:C:2010:347) 46. punktā Tiesa turklāt atgādināja, ka maksājamo muitas nodokļu iegrāmatošana un paziņošana, kā arī pašu resursu iegrāmatošana neliedz parādniekam, piemērojot Muitas kodeksa 243. un nākamos pantus, apstrīdēt tam uzlikto pienākumu, norādot visus viņa rīcībā esošos argumentus.
- 54 Otrkārt, attiecībā uz to, vai ir tikušas ievērotas pamatlietā ieinteresēto personu tiesības uz aizstāvību, lai gan tām ir bijusi iespēja paust savu nostāju tikai sūdzības procesā, ir jāatgādina, ka Savienības vispārējās intereses un it īpaši interese pēc iespējas ātri iekasēt savus ieņēmumus prasa, lai pārbaudes varētu tikt veiktas ātri un efektīvi (spriedums *Sopropé*, EU:C:2008:746, 41. punkts).
- 55 Turklāt no Tiesas judikatūras izriet, ka uzklauššana *a posteriori* sakarā ar nelabvēlīga lēmuma pārsūdzību zināmos apstākļos var nodrošināt tiesību tikt uzklauštam ievērošanu (skat. pēc analogijas spriedumu *Texdata Software*, EU:C:2013:588, 85. punkts).
- 56 Attiecībā uz muitas dienestu lēmumiem atbilstīgi Muitas kodeksa 243. panta 1. punktam ikvienai personai ir tiesības pārsūdzēt muitas dienestu lēmumu, kas attiecas uz tiesību aktu muitas jomā piemērošanu un viņu skar tieši un individuāli. Tomēr, kā uzsver iesniedzējtiesa un Komisija, pārsūdzības iesniegšana, kas veikta atbilstīgi Muitas kodeksa 243. pantam, atbilstīgi šī kodeksa 244. panta pirmajai daļai principā neaptur apstrīdētā lēmuma īstenošanu. Tā kā šai pārsūdzībai nav apturoša spēka, tā neliedz nekavējoties izpildīt šo lēmumu. Šī kodeksa 244. panta otrā daļa tomēr atļauj muitas iestādēm pilnībā vai daļēji apturēt šāda lēmuma īstenošanu, ja tām ir pamats uzskatīt, ka apstrīdētais lēmums neatbilst tiesību aktiem muitas jomā, vai pastāv bažas, ka attiecīgajai personai var tikt nodarīts nelabojams kaitējums. Turklāt šī kodeksa 244. panta trešā daļa noteic, ka šādā gadījumā sniedzams nodrošinājums.
- 57 Kā izriet no Muitas kodeksa 245. panta, pārsūdzības procedūras īstenošanas kārtību nosaka dalībvalstis.
- 58 Administratīvo procedūru, par kuru ir pamatlietas, nosaka *Awb*. Principā saskaņā ar *Awb* 4:8. pantu administratīvās iestādes, pirms tās pieņem nelabvēlīgu lēmumu attiecībā uz ieinteresēto personu, kas nav lūgusi pieņemt šo lēmumu, dod iespēju tai izteikt savu viedokli par paredzēto lēmumu.
- 59 Atbilstīgi *Awb* 4:12. pantam šis princips tomēr nevar tikt piemērots finansiāla rakstura lēmumiem, ja, pirmkārt, par šādu lēmumu var tikt iesniegta sūdzība vai administratīva pārsūdzība un ja, otrkārt, šī lēmuma nelabvēlīgās sekas var tikt pilnībā novērstas šī lēmuma sūdzības vai pārsūdzības rezultātā.
- 60 Pamatlietās ir tikusi piemērota šī norma.
- 61 Pirms prasības celšanas ar iespēju vērsties apelācijas un kasācijas instancē ieinteresētajām personām bija iespēja iesniegt sūdzību lēmuma autoram un atbilstīgi *Awb* 7:2. pantam tikt uzklauštām sakarā ar šo sūdzību.
- 62 Turklāt no Nīderlandes valdības apsvērumiem izriet, ka šī sūdzības procedūra notiek, pamatojoties uz likumu normām un atbilstīgiem faktiem, kādi tie ir lēmuma, pabeidzot pārsūdzības procesu, pieņemšanas datumā, tādēļ sākotnējā lēmuma nelabvēlīgās sekas varot tikt novērstas, pabeidzot pārsūdzības procesu. Šajā gadījumā iespējamās nelabvēlīgās paziņojuma par samaksu sekas, par kādām ir pamatlietas, vēlāk varētu novērst, ciktāl saskaņā ar valsts tiesību aktiem sūdzības iesniegšanas gadījumā maksājums varētu tikt atlikts un lēmuma par paziņojuma par samaksu īstenošana tiktu apturēta līdz sūdzības (un prasības) izskatīšanas iznākumam.
- 63 Tomēr Nīderlandes valdība tiesas sēdē norādīja, ka lēmuma par paziņojumu par samaksu īstenošana netiek apturēta automātiski, bet apstrīdētā paziņojuma par samaksu adresātam tā jālūdz savā sūdzībā. Šī valdība arī norādīja, ka [lēmuma] īstenošana parasti tiek apturēta un tās noteikšana principā esot paredzēta ministra apkārtrakstā.

- 64 Pārsūdzības procedūras rezultātā nelabvēlīga lēmuma izpilde netiek automātiski apturēta un tas nekļūst tūlītēji nepiemērojams.
- 65 No sprieduma *Texdata Software* (EU:C:2013:588, 85. punkts) izriet, ka šādai raksturiezīmei var būt būtiska nozīme, kad tiek pārbaudīts iespējamais pamatojums tiesību tikt uzklaušītam pirms nelabvēlīga lēmuma pieņemšanas ierobežojumam.
- 66 Šajā spriedumā Tiesa tādējādi nosprieda, ka naudas soda piemērošana bez iepriekšēja brīdinājuma un bez iespējas tikt uzklaušītam pirms sankcijas noteikšanas nešķiet attiecīgo pamattiesību galveno saturu ietekmējoša, jo pamatotas pārsūdzības par lēmumu, ar kuru noteikts naudas sods, iesniegšana to nekavējoties padara par nepiemērojamu un izraisa parastās procedūras uzsākšanu, kuras ietvaros tiesības tikt uzklaušītam var tikt ievērotas (spriedums *Texdata Software*, EU:C:2013:588, 85. punkts).
- 67 Tomēr no iepriekšējā punktā minētās judikatūras nebūtu jāsecina, ka, ja pirms paziņojuma par samaksu pieņemšanas uzklaušīšana nav notikusi, sūdzības vai administratīvas pārsūdzības iesniegšana par šo paziņojumu par samaksu automātiski aptur šī paziņojuma par samaksu izpildi, lai nodrošinātu tiesību tikt uzklaušītam ievērošanu šīs sūdzības vai pārsūdzības ietvaros.
- 68 Ņemot vērā Savienības vispārējās intereses atgūt savus pašu ieņēmumus cik vien ātri iespējams, kā norādīts šī sprieduma 54. punktā, Muitas kodeksa 244. panta otrajā daļā ir paredzēts, ka pārsūdzības iesniegšana par paziņojumu par samaksu aptur šī paziņojuma īstenošanu tikai, ja ir pamats uzskatīt, ka apstrīdētais lēmums neatbilst tiesību aktiem muitas jomā, vai pastāv bažas, ka attiecīgajai personai var tikt nodarīts nelabojams kaitējums.
- 69 Ir jāatgādina, ka pastāvīgā judikatūra ir tāda, ka tādas Savienības tiesību normas kā Muitas kodekss ir jāinterpretē, ievērojot pamattiesības, kas saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pieder pie vispārējiem tiesību principiem, kuru aizsardzība ir jānodrošina Tiesai (skat. šajā ziņā spriedumu *Österreichischer Rundfunk* u.c. C-465/00, C-138/01 un C-139/01, EU:C:2003:294, 68. punkts, kā arī *Google Spain* un *Google*, C-131/12, EU:C:2014:317, 68. punkts).
- 70 Šādos apstākļos valsts normām, ar kurām īsteno Muitas kodeksa 244. panta otrajā daļā paredzētos izpildes apturēšanas piešķiršanas nosacījumus, ja nav iepriekšējas uzklaušīšanas, jānodrošina, ka šie nosacījumi, proti, pamats uzskatīt, ka apstrīdētais lēmums neatbilst tiesību aktiem muitas jomā, vai bažas, ka attiecīgajai personai var tikt nodarīts nelabojams kaitējums, netiek piemēroti vai interpretēti šauri.
- 71 Pamatlietās paziņojumu par samaksu izpildes apturēšana sūdzības gadījumā tiek piešķirta, piemērojot ministra apkārtrakstu. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, ka šis apkārtraksts ir tāds, kas ļauj paziņojumu par samaksu adresātiem iepriekšējas uzklaušīšanas neesamības gadījumā saņemt to izpildes atlikšanu līdz iespējamai to grozīšanai, lai tiesības saņemt šādu izpildes apturēšanu būtu efektīvas.
- 72 Katrā ziņā valsts administratīvā procedūra, ar ko īsteno Muitas kodeksa 244. panta otro daļu, nevar ierobežot šādas atlikšanas piešķiršanu, ja ir pamats uzskatīt, ka apstrīdētais lēmums neatbilst tiesību aktiem muitas jomā, vai pastāv bažas, ka attiecīgajai personai var tikt nodarīts nelabojams kaitējums.
- 73 Šādos apstākļos uz otrā jautājuma a) daļu ir jāatbild, ka tiesību uz aizstāvību ievērošanas princips un, konkrētāk, tiesības ikkatri personai tikt uzklaušītai pirms nelabvēlīga individuāla pasākuma noteikšanas ir jāinterpretē tādējādi, ka sakarā ar importa muitas nodevas pēcmuitošanas piedziņas procedūru, piemērojot Muitas kodeksu, pieņemta paziņojuma par samaksu adresāta tiesības uz aizstāvību ir pārkāptas, ja iestāde viņu nav uzklaušījusi pirms šī lēmuma pieņemšanas, pat ja viņš ir varējis paust savu nostāju vēlākā administratīvās sūdzības posmā, ja valsts tiesiskais regulējums neļauj šādu paziņojumu adresātiem, neesot iepriekšējai uzklaušīšanai, saņemt to izpildes atlikšanu līdz iespējamai to grozīšanai. Katrā ziņā tāds ir gadījums, ja valsts administratīvā procedūra, ar ko ievieš

Muitas kodeksa 244. panta otro daļu, ierobežo šādas atlikšanas piešķiršanu, ja ir pamats uzskatīt, ka apstrīdētais lēmums neatbilst tiesību aktiem muitas jomā, vai pastāv bažas, ka attiecīgajai personai var tikt nodarīts nelabojams kaitējums.

Par otrā jautājuma b) daļu un trešo jautājumu

- 74 Uzdodot otrā jautājuma b) daļu un trešo jautājumu, kuri ir jāpārbauda kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai tiesību uz aizstāvību ievērošanas principa pārkāpuma no iestādes puses tiesiskās sekas ir noteiktas valsts tiesību aktos un kādus apstākļus valsts tiesa var ņemt vērā, veicot savu pārbaudi. Tā it īpaši jautā, vai valsts tiesa var ņemt vērā pieņēmumu, saskaņā ar kuru lēmuma pieņemšanas procesa rezultāts būtu identisks, ja tiktu ievērotas tiesības tikt iepriekš uzklausītam.
- 75 Šajā ziņā vispirms ir jāatgādina, ka Tiesa jau ir norādījusi, ka, ja Savienības tiesībās nav noteikta ne kārtība, kādā jānodrošina tiesības uz aizstāvību, ne šo tiesību neievērošanas sekas, šī kārtība un šīs sekas izriet no valsts tiesībām, ciktāl veiktie pasākumi šādā ziņā ir tāda paša veida kā tie, kurus attiecina uz indivīdiem salīdzināmās valsts tiesību situācijās (līdzvērtības princips), un tie nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu Savienības tiesībās noteikto tiesību izmantošanu (efektivitātes princips) (skat. spriedumu *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 35. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 76 Šis risinājums ir jātransponē muitas jomā, ciktāl Muitas kodeksa 245. pantā ir skaidri norādīts uz valsts tiesībām, precizējot, ka “pārsūdzības procedūras īstenošanas kārtību nosaka dalībvalstis”.
- 77 Tomēr, lai gan dalībvalstis drīkst atļaut īstenot tiesības uz aizstāvību saskaņā ar tādu pašu kārtību, kāda ir noteikta iekšējo situāciju regulēšanai, šai kārtībai ir jāatbilst Savienības tiesībām un it īpaši ar to nevar apstrīdēt Muitas kodeksa lietderīgo iedarbību (spriedums *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 36. punkts).
- 78 Kā to norādīja Komisija, pienākuma, kas gulstas uz valsts tiesu nodrošināt Savienības tiesību iedarbību pilnībā, dēļ nevar tikt noteikts, ka apstrīdētais lēmums, tā kā tas ir ticis pieņemts, pārkāpjot tiesības uz aizstāvību, konkrētāk, tiesības tikt uzklausītam, visos gadījumos tiek atcelts.
- 79 Atbilstīgi Savienības tiesībām administratīvā procesa iznākumā pieņemts lēmums var tikt atcelts tiesību uz aizstāvību, konkrētāk, tiesību tikt uzklausītam, pārkāpuma dēļ tikai tad, ja šā pārkāpuma neesamības gadījumā šī procesa iznākums varētu būt citāds (skat. šajā ziņā spriedumus *Francija/Komisija*, C-301/87, EU:C:1990:67, 31. punkts; *Vācija/Komisija*, C-288/96, EU:C:2000:537, 101. punkts; *Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware/Padome*, C-141/08 P, EU:C:2009:598, 94. punkts; *Storck/ITSB*, C-96/11 P, EU:C:2012:537, 80. punkts, kā arī *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 38. punkts).
- 80 Tādējādi tiesību uz aizstāvību ievērošanas principa pārkāpuma dēļ attiecīgais lēmums tiek atcelts tikai tad, ja, neesot šādam pārkāpumam, procedūras iznākums varētu būt citāds.
- 81 Ir jānorāda, ka pamatlietās ieinteresētās personas pašas atzīst, ka sūdzības procedūras iznākums nebūtu bijis citāds, ja tās būtu uzklausītas pirms apstrīdētā lēmuma pieņemšanas, jo tās neapstrīd nodokļu iestādes veikto tarifu klasifikāciju.
- 82 Ņemot vērā šos apsvērumus, uz otrā jautājuma b) daļu un uz trešo jautājumu jāatbild, ka apstākļi, kādos ir jānodrošina tiesības uz aizstāvību, un šo tiesību neievērošanas sekas izriet no valsts tiesībām, ja vien šajā ziņā noteiktie pasākumi ir tādi paši, kādi tie ir indivīdiem salīdzināmās valsts tiesību situācijās (līdzvērtības princips), un ja praksē tie nepadara neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtinā Savienības tiesību sistēmā piešķirto tiesību izmantošanu (efektivitātes princips). Tā kā valsts tiesai ir pienākums nodrošināt Savienības tiesību iedarbību pilnībā, izvērtējot tiesību uz aizstāvību, konkrētāk,

tiesību tikt uzklautam, pārkāpuma sekas, tai ir jāņem vērā tas, ka attiecīgā administratīvā procesa iznākumā pieņemts lēmums var tikt atcelts šāda pārkāpuma dēļ tikai tad, ja šā pārkāpuma neesamības gadījumā procesa iznākums varētu būt citāds.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 83 Attiecībā uz pamatlietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti lietas dalībnieku izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (piektā palāta) nospriež:

- 1) **individīdi var atsaukties tieši valsts tiesās uz principu, ka iestāde ievēro tiesības uz aizstāvību un no tām izrietošās tiesības visām personām tikt uzklautam pirms jebkāda, iespējams, to interesēm nelabvēlīga lēmuma pieņemšanas, kādas tiek piemērotas saistībā ar Padomes 1992. gada 12. oktobra Regulu (EEK) Nr. 2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi, kas grozīta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 16. novembra Regulu (EK) Nr. 2700/2000;**
- 2) **tiesību uz aizstāvību ievērošanas princips un, konkrētāk, tiesības ikkatri personai tikt uzklautam pirms nelabvēlīga individuāla pasākuma noteikšanas ir jāinterpretē tādējādi, ka sakarā ar importa muitas nodevas pēcmuitošanas piedziņas procedūru, piemērojot Regulu Nr. 2913/92, kas grozīta ar Regulu Nr. 2700/2000, pieņemta paziņojuma par samaksu adresāta tiesības uz aizstāvību ir pārkāptas, ja iestāde viņu nav uzklautusi pirms šī lēmuma pieņemšanas, pat ja viņš ir varējis paust savu nostāju vēlākā administratīvās sūdzības posmā, ja valsts tiesiskais regulējums neļauj šādu paziņojumu adresātiem, neesot iepriekšējai uzklautāšanai, saņemt to izpildes atlikšanu līdz iespējamai to grozīšanai. Katrā ziņā tāds ir gadījums, ja valsts administratīvā procedūra, ar ko ievieš Regulas Nr. 2913/92, kas grozīta ar Regulu Nr. 2700/2000, 244. panta otro daļu, ierobežo šādas atlikšanas piešķiršanu ar to, ka ir pamats uzskatīt, ka apstrīdētais lēmums neatbilst tiesību aktiem muitas jomā, vai pastāv bažas, ka attiecīgajai personai var tikt nodarīts nelabojams kaitējums;**
- 3) **apstākļi, kādos ir jānodrošina tiesības uz aizstāvību, un šo tiesību neievērošanas sekas izriet no valsts tiesībām, ja vien šajā ziņā noteiktie pasākumi ir tādi paši, kādi tie ir indivīdiem salīdzināmās valsts tiesību situācijās (līdzvērtības princips), un ja praksē tie nepadara neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtina Savienības tiesību sistēmā piešķirto tiesību izmantošanu (efektivitātes princips).**

Tā kā valsts tiesai ir pienākums nodrošināt Savienības tiesību iedarbību pilnībā, tā, izvērtējot tiesību uz aizstāvību, konkrētāk, tiesību tikt uzklautam, pārkāpuma sekas, var ņemt vērā to, ka attiecīgā administratīvā procesa iznākumā pieņemts lēmums var tikt atcelts šāda pārkāpuma dēļ tikai tad, ja šā pārkāpuma neesamības gadījumā procesa iznākums varētu būt citāds.

[Paraksti]